

Kennisdocument

Verschijningsvormen van malafide goudhandel

Externe versie

Datum: 3 november 2023
Versienummer: 1.0

NSOC

Colofon

Dit is een uitgave van:

Nationale Samenwerking tegen Ondernijende Criminaliteit (NSOC)

Rubricering: Niet Vertrouwelijk

Copyright

© 2023 NSOC.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van NSOC.

Inleiding

De samenwerkende partners binnen NSOC zetten zich in om de financiële verwevenheid van de onder- en bovenwereld bloot te leggen en te ontvlechten. Hiermee worden criminele netwerken duurzaam verstoord en wordt Nederland weerbaarder en minder aantrekkelijk voor de internationale misdaad. Dit doet NSOC door zich te focussen op vier urgente onderwerpen: Trade Based Money Laundering (TBML), financiële dienstverleners, logistieke dienstverleners en de aanpak van corruptie en geweld.

**Trade based
money laundering
(TBML)**

**De aanpak van
financiële
dienstverleners**

**De aanpak van
logistieke
dienstverleners**

**De aanpak van
corruptie en
geweld**

TBML door middel van de goederen en handelsstromen is één van de manieren waarop criminelen geld verplaatsen en witwassen. TBML wordt gebruikt als methode om crimineel verkregen vermogen te verhullen, voor het verplaatsen van waarde en voor ondergronds bankieren (criminele geldhandel). De goed ontwikkelde Nederlandse infrastructuur en het gunstige handelsklimaat zijn lucratief voor criminelen om te gebruiken als dekmantel voor hun criminele activiteiten. Daarbij worden de Nederlandse handelsstromen gebruikt om crimineel verkregen geld wit te wassen. Kenmerkend hierbij is dat (contant) crimineel verkregen geld wordt omgezet in goederen die langs de kanalen van het normale handelsverkeer ongemerkt over de wereld verplaatst worden, om uiteindelijk weer omgezet te worden in schijnbaar legaal contant of giraal geld. Ogenschijnlijk 'gewone' handelstransacties en/of goederenstromen kunnen daarmee een voorbeeld zijn van de verstrengeling van de boven- en onderwereld.

Gezien de reikwijdte en complexiteit van het onderwerp TBML heeft NSOC gekozen voor een multidisciplinaire fenomeenaanpak met de focus op een specifiek (onder)deel: namelijk TBML in de goudhandel. Het doel van de fenomeenaanpak is het vergroten van inzicht in het criminele proces en de onderliggende gelegenheidsstructuren om hiermee aangrijpingspunten te vinden om de malafide goudhandel te verstoren. Malafide goudhandel, en daarmee TBML met goud, zijn namelijk een risico voor de Nederlandse overheid, gelet op de integriteit van het financiële stelsel en de integriteit van het handelsverkeer. De handel in goud leent zich bijzonder goed voor TBML vanwege het feit dat een klein volume een hoge waarde vertegenwoordigt. Daarnaast hoeft goud niet verhandeld te worden om van waarde te zijn, omdat het goud als product ook een betaalmiddel is van en voor criminelen in het criminele circuit.

Malafide goudhandel

De malafide goudhandel is een ondoorzichtig systeem, waarbij beperkt zicht is op de criminele geldstromen en de activiteiten die hiermee worden gefinancierd. Nederland maakt deel uit van het complexe, internationale systeem van malafide goudhandel, waarbij gelegenheidsstructuren¹ worden gebruikt om geld en goud wit te wassen, waarde te verplaatsen of over te dragen, gestolen goud te helen en door middel van fraude financieel voordeel te behalen. Met malafide goudhandel wordt in dit kennisdocument bedoeld: **het gebruik maken van de goudketen voor malafide activiteiten**². Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen binnenlandse malafide goudhandel en malafide goudhandel door Nederlandse actoren in het buitenland. Om malafide activiteiten in de goudhandel te onderkennen en tegen te gaan, is kennis van de reguliere goudketen van belang.

De goudketen

Goud doorloopt in veel gevallen een productieketen, waarin het wordt gedolven, wordt bewerkt en wordt verhandeld. Deze goudketen kan in diverse fasen uiteen worden gezet, beginnend bij goudwinning. In onderstaande afbeelding worden de fasen van de goudketen weergegeven.

(1) Het productieproces van goud start bij goudwinning: er wordt op zoek gegaan naar goudaders (exploratie), er wordt goud gedolven en er vindt vaak een eerste zuiveringsstap plaats.

(2) Het ruwe of licht gezuiverde goud (doré) wordt vervolgens door de mijnbouwer of het mijnbouwbedrijf verkocht op een lokale of regionale handelsmarkt.

(3) Het merendeel van het goud wordt naar een raffinaderij getransporteerd, waar het goud wordt geraffineerd tot puur goud. Dit kan tot verschillende half- en eindproducten worden bewerkt.

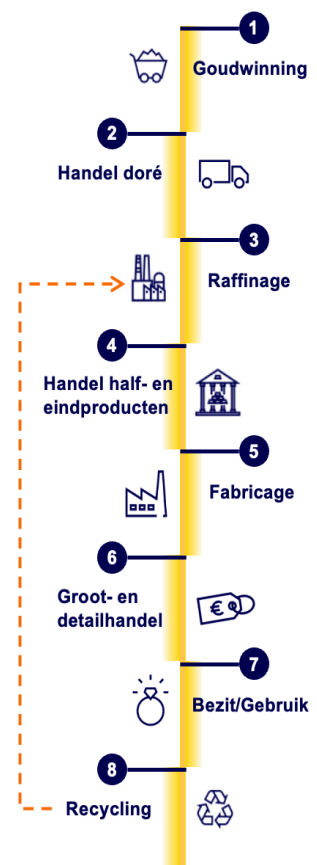
(4) De gouden half- of eindproducten worden verhandeld op de nationale of internationale goudmarkt.

(5) Een deel van het goud zal worden gebruikt in de fabricagefase waar sieraden worden geproduceerd of goud wordt verwerkt in industriële producten.

(6) De producten uit de fabricagefase komen vervolgens in de groot- en detailhandel terecht waar deze goudproducten worden verhandeld.

(7) Het goud komt in bezit van een particulier of onderneming en kan worden gebruikt (dragen van een sieraad) of hergebruikt door bijvoorbeeld een juwelier of goudsmid.

(8) Oud goud en restgoud worden door goudopkopers ingezameld als sloopgoud en omgesmolten tot slooppbaren. De slooppbaren worden vervolgens naar een raffinaderij getransporteerd om te worden gezuiverd, waardoor het goud in fase 3 opnieuw de keten binnenkomt.

¹ Gelegenheidsstructuren zijn de kansen, gelegenheden en faciliteiten die de samenleving criminelen (onbedoeld) biedt. Bron: LIEC (2019) Landelijk beeld van ondermijnende criminaliteit

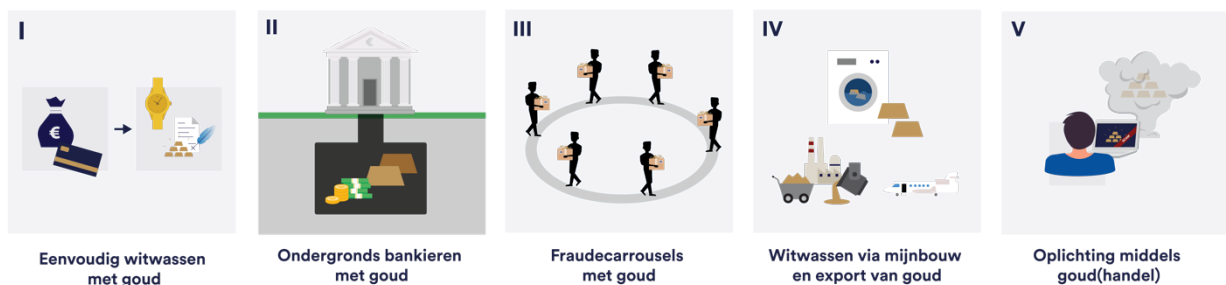
² Met 'malafide activiteiten' worden, naast criminele en strafbare feiten, ook handelingen bedoeld die te kwader trouw worden uitgevoerd of misbruik maken van de bonafide goudketen.

De waarde van goud neemt toe naar mate het de goudketen verder doorloopt, doordat goud wordt gezuiverd of wordt bewerkt tot een (half)product. De aard van het gewenste eindproduct (bijvoorbeeld goudbaren, gouden munten of sieraden) bepaalt of in het proces fasen worden overgeslagen, bijvoorbeeld halfproducten die vanuit raffinage direct naar de groot- en detailhandel gaan.

Onderzoek door NSOC heeft bevestigd dat alle fasen van de reguliere goudketen kwetsbaar zijn voor malafide activiteiten. Uit onderzoek blijkt namelijk dat in alle fasen van deze goudketen malafide activiteiten voorkomen die door actoren in Nederland of Nederlandse actoren in het buitenland worden uitgevoerd. De aard en omvang van de activiteiten is divers en het internationale karakter maakt de Nederlandse betrokkenheid bij malafide goudhandel gecompliceerd. Dit complexe en internationale speelveld is gestructureerd en vereenvoudigd weer te geven aan de hand van vijf verschijningsvormen. Deze verschijningsvormen zijn onderkend in de beschikbare casuïstiek van malafide goudhandel in Nederland en door Nederlandse actoren in het buitenland.

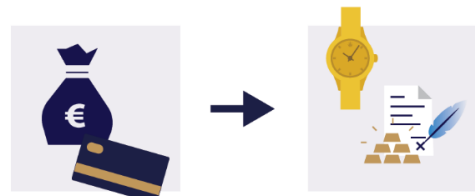
Verschijningsvormen van malafide goudhandel

In de beschikbare casuïstiek heeft NSOC vijf verschijningsvormen in de malafide goudhandel onderkend: **(I)** eenvoudig witwassen met goud³ **(II)** ondergronds bankieren met goud **(III)** fraudecarrousels met goud **(IV)** witwassen via mijnbouw of export van goud en **(V)** oplichting middels goud(handel).

I Eenvoudig witwassen met goud

Bij het eenvoudig witwassen met goud worden contante of girale criminele gelden witgewassen door directe aankoop (en soms verkoop) van goud. De criminele gelden waarvoor deze methode wordt gebruikt zijn bijvoorbeeld afkomstig van (cyber)oplichting of handel in verdovende middelen. Die gelden worden omgezet in beleggingsgoud bij edelmetaalhandels of in sieraden, voornamelijk horloges, via juweliers en particulieren. Dit gebeurt online via webshops of in fysieke winkels. Het aangekochte goud wordt in veel gevallen op een later moment verkocht in ruil voor giraal of contant geld. Eenvoudig witwassen komt in de eerder afgebeelde goudketen voor in fasen 6 (groot- en detailhandel) en 7 (bezit/gebruik goud).

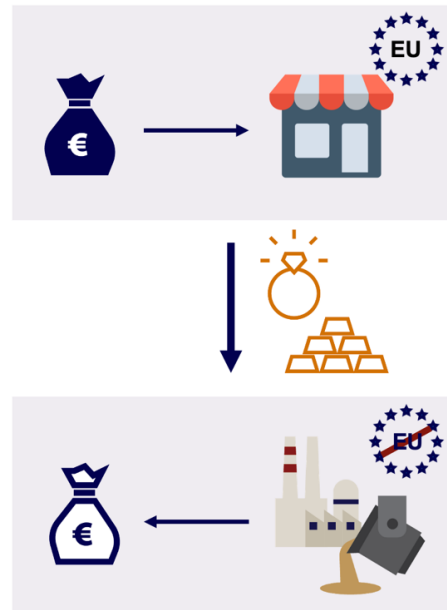

³ Niet eenvoudig witwassen als genoemd in art. 420bis.1 Wetboek van Strafrecht. Hier wordt bedoeld een eenvoudige wijze van witwassen met goud.

Door het eenvoudig witwassen met goud is het mogelijk om de herkomst van crimineel verdiend geld te versluieren. Ook wordt financieel voordeel behaald. Het aangekocht goud wordt vaak opgeslagen, waarbij tijdens deze opslag een waardevermeerdering kan optreden. Dit kan komen door een stijging in de goudprijs of door stijging van de waarde van een horloge, als gevolg van meer vraag dan aanbod op deze markt.

II Ondergronds bankieren met goud

Ondergronds bankieren in de goudhandel vindt plaats door crimineel vermogen om te zetten in goud, het transporteren van dit goud naar het buitenland (vaak buiten de EU) en het in het buitenland verhandelen van het goud met opkopers of raffinaderijen. Contant geld (afkomstig uit onder andere handel in verdovende middelen, fraude en oplichting) wordt door een ondergronds bankier in Nederland in ontvangst genomen en wordt vervolgens gebruikt om nieuwe sieraden en/of sloopgoud aan te kopen. Malafide juweliers hebben waarschijnlijk een cruciale rol bij het omzetten van deze contanten in goud. Het (sloop)goud dat in Nederland en buurlanden is opgekocht, wordt naar het buitenland getransporteerd en wordt daar verkocht. Deze verkoop levert (witgewassen) geld op, dat zeer waarschijnlijk wordt gebruikt voor plaatselijke uitbetaling aan belanghebbenden. Op deze wijze wordt crimineel verdiend geld verplaatst en witgewassen. De activiteiten binnen deze verschijningsvorm vinden plaats in fase 3 (raffinage) tot met 8 (recycling) van de eerder afgebeelde goudketen.

Ondergronds bankieren met goud wordt niet alleen gebruikt om het eigen crimineel vermogen van malafide actoren wit te wassen. Deze werkwijze wordt ook als dienst aangeboden om criminele gelden van andere actoren wit te wassen. Aan het gebruik van deze dienst zijn kosten verbonden. Bij ondergronds bankieren is het namelijk gebruikelijk om een percentage van de verplaatste waarde af te dragen aan de uitvoerende partij.

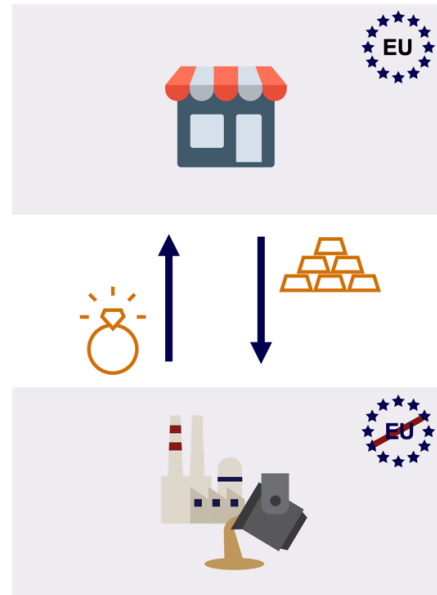
Middels ondergronds bankieren met goud vallen verschillende voordelen te behalen, waarvan het zojuist besproken financieel voordeel voor de dienstverlenende actoren er één is. Het voordeel dat in het perspectief van de gebruiker van deze dienst behaald kan worden is het verplaatsen en witwassen van zijn of haar crimineel verdiende geld. Het laatste voordeel dat middels dit proces behaald kan worden is het witwassen van goud. Een voorbeeld hiervan is dat gouden sieraden, afkomstig uit diefstal, omgesmolten worden waardoor de criminele herkomst wordt versluierd.

III Fraudecarrouzels met goud

Fraudecarrouzels met goud bestaan uit veelvuldige in- en uitvoer van sloopgoud, nieuwe sieraden en contante gelden, gericht op het behalen van financieel voordeel. Binnen deze handel spelen particulieren, juweliers en/ of groothandelaren in binnen- en buitenland een rol. Opgekocht sloopgoud wordt omgesmolten tot sloopbaren, die naar handelspartners het buitenland (vaak buiten de EU) worden getransporteerd. De verkoop van de sloopbaren levert contant of giraal geld op, dat wordt gebruikt voor

de aankoop van nieuwe sieraden, die waarschijnlijk geproduceerd zijn in het buitenland. Die sieraden worden terug ingevoerd in de EU en eventueel doorgevoerd naar andere EU-landen. Vervolgens is het mogelijk om het proces te herhalen. Deze verschijningsvorm van malafide goudhandel vindt plaats in fase 3 (raffinage) tot met 8 (recycling) van de eerder afgebeelde goudketen.

Binnen deze, ogenschijnlijk legitieme, handelstransacties bestaat ruimte om malafide voordelen te behalen. Deze bestaan onder andere uit financiële voordelen door fiscale constructies. Ten tweede is waardeverplaatsing mogelijk door over- of onderfactureren. Een te lage factuurwaarde voor uitgevoerde goederen verhuult bijvoorbeeld waardeverplaatsing naar het buitenland. Andersom kan een te hoge factuurwaarde bijvoorbeeld een extra geld- of sieradenstroom naar Nederland een ogenschijnlijk legitieme herkomst geven. Daarnaast kan uit criminaliteit afkomstig goud (zoals heling, illegaal gemijnd goud of gesmokkeld goud) via de fraudecarrouzels een ogenschijnlijk legale herkomst krijgen en worden vermengd met goud met een legale herkomst. Tot slot bestaat bij deze verschijningsvorm de mogelijkheid om malafide geldstromen te verhullen.

IV Witwassen via mijnbouw en export van goud

Malafide goudhandel manifesteert zich ook in het begin van de keten: in de mijnbouw en in de export van goud uit bronlanden. In deze verschijningsvorm speelt Nederland een rol doordat Nederlandse (criminele) actoren betrokken zijn bij mijnbouw of bij het transport van goud, en/of omdat Nederland fungeert als belangrijk logistiek knooppunt. Binnen deze verschijningsvorm zijn zodoende drie onderdelen (mijnbouw, export van goud en Nederland als hub) te onderscheiden. Hierbij speelt voornamelijk doré goud een rol, gedolven in bronlanden in Zuid-Amerika en Afrika. De activiteiten binnen deze verschijningsvorm vinden plaats in fase 1 (goudwinning) tot met 3 (raffinage) van de eerder afgebeelde goudketen.

Bij het investeren in mijnbouw met crimineel geld is sprake van het oprichten van bedrijven waarmee goudmijnbouwconcessies⁴ worden aangevraagd. Met de criminele gelden worden mijnbouwactiviteiten ontplooid, wordt (illegaal) goud aangekocht of het contante geld wordt giraal gestort als ogenschijnlijke opbrengsten vanuit mijnbouw. Daarnaast kunnen criminele gelden ook gebruikt worden voor steekpenningen om soepeler vergunningen voor de goudmijnbouw te verkrijgen. Tot slot is het mogelijk om via een goudmijn ook goud wit te wassen. Goud dat afkomstig is uit gebieden waarvoor sancties gelden of goud dat gemijnd is onder illegale omstandigheden, lijkt dan op papier afkomstig te zijn uit een ogenschijnlijk bonafide goudmijn. Witwassen via mijnbouw wordt waargenomen in landen waarin contante betalingen gangbaar zijn. Door de mogelijkheid om contant te betalen, kan crimineel verdiend geld worden ingebracht in de goudketen.

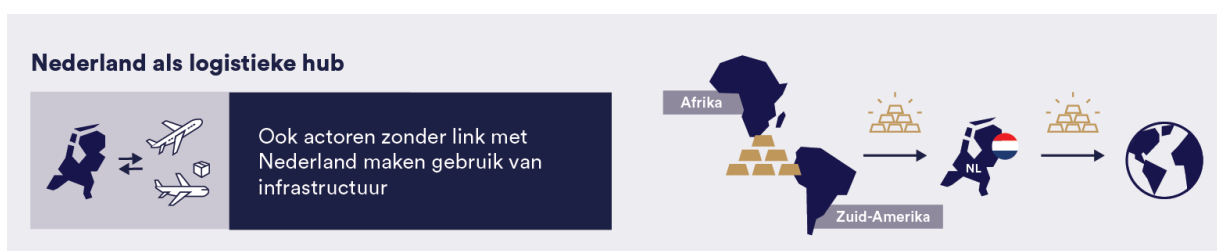
⁴ Een vergunning waarmee het recht wordt verleend voor exploitatie van een mijn of mijnbouwgebied.

Crimineel verdiend geld wordt ook gebruikt voor het betalen van de logistieke kosten of de transportkosten van partijen goud en/of voor het betalen van royalty's om goud te mogen exporteren. Het witwassen van crimineel verdiend geld via logistieke- of transportkosten betreft bijvoorbeeld het faciliteren van privévliegtoegen en beveiliging. Om goud te mogen exporteren dienen royalty's afgedragen te worden aan het land waarin het goud gedolven is. Deze royalty's kunnen voor grotere partijen oplopen tot enkele miljoenen euro's. De royalty's kunnen met crimineel geld worden voorgeschoten en na verkoop van het goud verhuld worden terugbetaald.

Naast het witwassen via mijnbouw of export van goud, worden ook de Nederlandse infrastructuur (luchthavens en wegen) en opslagfaciliteiten (kluizen op luchthavens of depots van transportbedrijven) gebruikt voor (malafide) handelsstromen binnen de goudhandel, zonder dat hier altijd Nederlandse criminele actoren bij betrokken zijn.

Het voordeel dat met witwassen via mijnbouw en export behaald kan worden, is het witwassen van criminele gelden door met contant geld te investeren in goudpartijen, goudmijnbouw of goudtransporten. Via ogenschijnlijk bonafide mijnbouwbedrijven kan ook goud worden witgewassen. Tot slot kan financieel voordeel behaald worden door de handel in illegaal gemijnd goud of goud uit sanctiegebieden. Dit goud wordt namelijk tegen een lagere prijs aangekocht. Na het witwassen van dit goud kan dit voor de reguliere goudprijs worden verhandeld.

V Oplichting middels goud(handel)

De vijfde verschijningsvorm van malafide goudhandel is oplichting middels goud(handel). Deze oplichting kan bijvoorbeeld plaatsvinden door het aanbieden van fictieve aandelen in een goudmijn. Ook kan een investeerder of koper gezocht worden voor een partij goud of het transport van een goudzending. Deze partij goud is vaak fictief of er kunnen onderhandse afspraken bestaan met lokale autoriteiten om een partij goud bij export tegen te houden. Investeerders maken, veelal giraal, geld over naar de oplichters. Dit geld wordt op korte termijn doorgeboekt, soms via rekeningen van verschillende bedrijven of naar derden. In enkele gevallen ontvangt de geldschieter een klein deel van het goud, ter motivatie om meer geld voor te schieten voor betaling van de exportroyalty's of transportkosten. Oplichting middels goud(handel) kan in alle fasen van de goudketen voorkomen, maar wordt voornamelijk waargenomen in de eerste drie fasen van de eerder afgebeelde goudketen.

Het proces kan op allerlei verschillende manieren worden vormgegeven, waarbij de kern is dat wordt gezocht naar kopers voor een partij goud of investeerders voor de exploitatie van een mijn of de export van een partij goud. Hierbij wordt ingespeeld op een voorkeur van investeerders voor goud (fysiek of in aandelen), door de stabiliteit en stijging van de goudprijs te benadrukken. Bij zaken waarin sprake is van oplichting middels goud(handel) wordt vaak gebruik gemaakt van ingewikkelde of uitgebreide bedrijfsconstructies. Het voordeel dat in deze verschijningsvorm behaald kan worden, is het financiële voordeel van de winsten die oplichting en/of fraude opleveren.

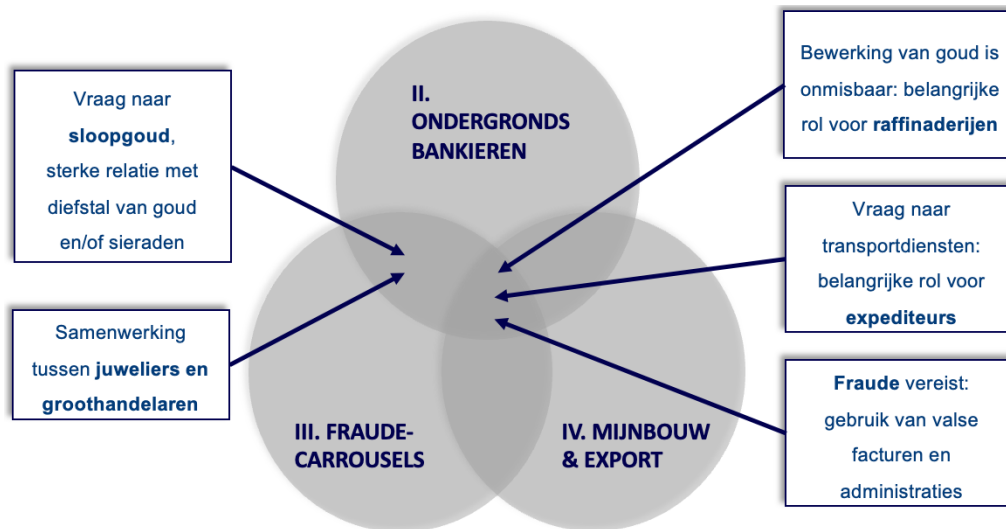

Aanknopingspunten voor gerichte interventies

Het doel van de fenomeenaanpak is het vergroten van inzicht in het criminele proces en de onderliggende gelegenheidsstructuren om hiermee aangrijpingspunten te vinden om de malafide goudhandel te verstoren. De nadruk ligt op het verstoren van verschijningsvormen II, III en IV. Ten eerste omdat in die verschijningsvormen varianten van TBML met goud zijn onderkend. Dit betekent dat in de verschijningsvormen ondergronds bankieren met goud, fraudecarrousels met goud en witwassen via mijnbouw en export van goud wordt gebruik gemaakt van de bonafide goudketen om internationaal waarde te verplaatsen en wit te wassen. Ten tweede is er bij deze drie verschijningsvormen een directe relatie met Nederlandse drugscriminelen, doordat zij hun criminele verdiensten (deels) met behulp van deze verschijningsvormen witwassen. Het verstoren van deze vormen van TBML zal dus ook door de Nederlandse drugscrimineel worden gevoeld.

Door interventies te richten op de punten van overlap tussen de verschijningsvormen is het mogelijk om gericht en efficiënt interveniëren. De overlap tussen verschijningsvormen II, III en IV uit zich in de uitvoerende actoren en in de modus operandi. De overlap van actoren tussen de verschijningsvormen ondergronds bankieren met goud en fraudecarrousels met goud betreft juweliers en groothandelaren uit de verschillende verschijningsvormen die met elkaar handelen. Delen van de modus operandi die overlappen gaan over de omzetting van contante gelden in sloopgoud en de herkomst van dit sloopgoud. In beide verschijningsvormen is dit sloopgoud ten dele uit diefstal afkomstig. In zowel verschijningsvorm II, III als IV is de raffinaderij een belangrijke actor, omdat de bewerking van goud onmisbaar is (zuivering van sloopgoud naar puur goud) en dit de herkomst van het goud verhoudt. Een ander punt van overlap in de drie genoemde verschijningsvormen is de vraag naar transportdiensten voor luchttransport van goud, waardoor de expediteur die luchtvracht faciliteert een belangrijke actor is.

Tot slot is in alle drie de verschijningsvormen het frauderen met facturen en administraties onderdeel van de modus operandi om bijvoorbeeld de herkomst van het goud te verhullen. Hiermee zijn de belangrijkste punten van overlap in de verschijningsvormen genoemd, maar deze opsomming is niet limitatief. De genoemde punten van overlap tussen de verschijningsvormen worden in onderstaande afbeelding weergegeven:

Resumé

Nederland maakt deel uit van het complexe, internationale systeem van malafide goudhandel, waarbij gelegenheidsstructuren in de goudhandel worden gebruikt om de hierboven toegelichte verschijningsvormen uit te voeren. De verschijningsvormen zijn vormen van georganiseerde ondermijnende criminaliteit, omdat Nederlandse (drugs)criminelen hun geld op deze manier witwassen. De verschijningsvormen, zoals gepresenteerd in dit rapport, zijn een vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. In de praktijk is de modus operandi vaak complexer en zijn de verschijningsvormen niet altijd strak van elkaar te onderscheiden, omdat er ook hybride varianten bestaan.

Het internationale karakter van de goudketen, het complexe geheel van malafide activiteiten en de verholde waardestromen maken het inzichtelijk krijgen en het verstoren van malafide activiteiten in de goudhandel zeer uitdagend. Desondanks zijn er voor de Nederlandse overheid en haar ketenpartners kansen om gericht te interveniëren, omdat de malafide activiteiten verweven zijn met het bonafide handelsstromen waarop de Nederlandse overheid en haar ketenpartners invloed kunnen uitoefenen. Nationale samenwerking en informatiedeling tussen overheidsdiensten en ketenpartners draagt bij aan het in beeld krijgen en verstoren van criminele samenwerkingsverbanden in de malafide goudhandel. Ook zijn er kansen voor publiek-private samenwerking om gerichte interventies op logistieke en financiële structuren mogelijk te maken.

NSOC